

ЗДЕНКА ВАЛЕНТ БЕЛИЋ

У МЕТАФИЗИЧКОМ ПРОСТОРУ ПОЕЗИЈЕ ЈЕ ТИШИНА КАО У АПОТЕЦИ

Када је 2013. године Карол Хмел написао завршну реченицу текста о поезији Драгана Јовановића Данилова: „...верујем да ће за словачког читаоца ова изузетна појава савремене српске песничке продукције (...) бити добар увод у новом упознавању са врхунским личностима ове књижевности”, вероватно није ни слутио колико истинито гледа у будућност. Наиме, управо збирка *Моје presné vidiny* (*Моја њачна њривиђања*) Драгана Јовановића Данилова, коју је приредио и превео Мартин Пребуђила, а објавило је Друштво словачких писаца (Spolok slovenských spisovateľov) из Братиславе и Словачки издавачки центар из Бачког Петровца 2015. године, била је детињство едиције каква у контексту словачке књижевне продукције вероватно до сада никад није ни постојала – колекције песничких збирки савремених српских песника на словачком језику. Формално се не може говорити о посебној едицији, али суштински – да. Одмах након ове збирке објављене су књиге других песника: Р. Андрића, Ј. Лазаревића, И. Негришорца, З. Ђерића, уз које се већ у овој години спремају нови преводи. Не само зато што је била прва, а до сада је остала без приказа или критичког осврта, него пре свега из разлога што се ради о уверљивој збирци песама коју карактерише аутентичан и јак песнички глас, прикладан избор и тачан превод, квалитетна графичка обрада, уметнички вредне илустрације академског ликовног уметника Павела Чањија и тврд повез, стављамо пред читаоца овај текст, бар глосу, о Даниловљевом песничком стваралаштву.

Српски песник, ликовни критичар и есејиста Драган Јовановић Данилов (р. 1960) до сада је објавио две десетине песничких збирки: *Еухаристија* (1990), *Ениџме ноћи* (1991), *Пенџаџрам срца*

(1992), *Кућа Бахове музике* (1993), *Живи њерџаменїї* (1994), *Евроїа њод снеџом* (1995), *Панїокр(е)аїњор* (1997), *Глава харфе* (заједно са Дивном Вуксановић, 1998), *Алкохоли с јуџа* (1999), *Концерїї за никоџ* (2001), *Хомер њредџрађа* (2003), *Гнездо над њонором* (2005), *Мемоари њеска* (2008), *Моја њачна њривиђања* (2010), *Кад невине душе одлазе* (2011), *Вино с вулкана* (2012) и *Симеїџрија врїлоџа* (2014), романе: *Алманах њешчаних дина* (1996), *Иконосїас на крају свеїа* (1998), *Оїац ледених брда* (2009) и *Таласи беоџрадскоџ мора* (2013). Објавио је и књигу есеја *Срџе океана* (1999). За поезију је добио бројна национална и мађународна признања и награде. Превођен је на многе језике.

Данилов без сумње има посебан и оригиналан свет и поетику, али је песник који пише с лакоћом и потпуно неоптерећен посебношћу по сваку цену и зато критичари могу да примете у његовој поезији и естетски релативизам или поетски агностицизам (Данилов би се томе обрадовао јер и сам о себи уме да каже да није песник него „луди водопад“). То није поезија форме, него поезија песничке слике, звука (зујања пчела, звона у даљини, звецкања), боје (неретко црне), мириса (цитруса, мора), трена поетског просветљења, апсурда (кокошка са одрубљеном главом трчи по дворишту и исписује сопственом крвљу калиграм, или слепци који играју фудбал...), поезија дијалога с Богом („Имаш ли и ти неког коме ћеш се исповедити“), јасне и недвосмислене етике, одушевљења светом и покорности према истом том свету, емпатије са животињама („Удовица и мачак“), природне сценографије (шума, језеро, цитруси на пијаци). Око песника у свему тражи лепоту, не само у видљивом и пријатном него и у непостојању, у смрти или пролазности. Свет је амбивалентан а живот је збир противуречности. Контраст и оксиморон спадају у најважнија стилистичка средства песничке конструкције овог аутора. Уз помоћ њих песник гради песму и изражава амбивалентну суштину постојања. Контраст користи од најмањег нивоа: синтагме „цвет старости“ („Охрид“), „топли страх“, већих синтаксичких јединица и стихова „ја сам живи утопљеник у безгласној тмини у којој нико ником не полази у сусрет“ („На морском дну“), на нивоу строфе, песничке слике („Писмо једног старца Сузани или студенткиње књижевности излазе из зграде Филозофског факултета у Београду“) или читаве песме. Најважнији задатак ових тропа је наглашавање снажне и вечите противречности света. Код Данилова се слављеничке песме певају на сметлишту и глорификује се кратак и безначајан живот, нерођени певају а мртви једни другима пружају руке, дани израњају из таме а девојке су здраве као јегуље, сусрећу се ерос и танатос („Светли тунел“), песник на гробљу упоређује јутро са свиленим

женским доњим вешом и укршта сопствено рођење са смрћу у једној те истој песми. А живот је баш такав, двосмислен, и само ако га овако доживљавамо можемо да га проживимо у потпуности. Живот је, као и поезија, простор између безбројних крајности. Данилов воли живот тако што пише о смрти, свиђа му се младост, ведрина и живахност а свестан је њихове *несијалности*. Тај простор између крајњих полова је за Данилова простор имагинације – оно речено а неизговорено. Ако парафразирамо песников стих, оно најважније тек треба да буде створено а гради се управо у овом међупростору. Или можда већ постоји само ми то не знамо, јер реч је о свеprisутним метафизичким појавама које на трен, колико смо у стању, освестимо.

Данилов је песник трагања за перспективом. Труди се да сваку појаву добро изанализира, да уочи њене разноврсне особине и да иронично-саркастичним опаскама превреднује сопствени однос. О томе да не признаје једностраност и задатост сведочи и песникова „лоша навика” обраћања самом себи. Простор имагинације у случају самоословљавања налази се између лирског субјекта у првом лицу и самог песника у другом или у трећем лицу („Јелен”). Ово је песнику потребно зато да сагледа „проблем” из што више могућих углова, зато што не сматра да је довољно поуздано ако појаву посматра само с једног аспекта. У том трагању за исправним аспектом мора у једном тренутку и да изађе из себе и погледа себе споља. Тада, онако луцидан какав јесте, не одолева искушењу да сам себе не опомене или иронично не изгрди.

Шта је дакле поезија за Данилова? Мада је схвата као везивно ткиво („Топли страх”) које спаја људе, доживљава је као несавршену и слабу, уосталом као и језик уопште: „Не постоји начин да се јасно каже оно, шта се жели, ништа не гарантује свемоћ језика.” Поезија је за њега процес чишћења свега шта долази из стварности, напон тетива, вена и духа, ерос и танатос, никада индиферентност и равнодушност. За Данилова поезија је саморефлексија, начин да се помири са светом, она је песникова религија, ослонац и постизање смисла и суштине. Данилов верује у поезију као иманентну и апсолутну слободу. Али поезија је за Данилова уједно луксуз за који мора да се рођеном оцу оправда јер га је себи приуштио („Орао и дете, или шта ми је рекао отац на самртној постељи”), поезија је кривица која пече док превреднује претходно стваралаштво, које – како му се у тренутку пламтеће свести чини – заслужује да буде спаљено, а обрачунавање са таквом прошлошћу је за песника гозба („Спаљивање рукописа”).

Велика тема Даниловљевих песама је смрт, и то одлазак блиског бића („Песма за мог оца и пастрмку”), сопствена, те смрт љубимца

(„Удовица и мачак”), или уопште као егзистенцијална појава („Када велике душе одлазе”). Али смрт код Данилова није ни трагична ни страшна, само је прелазак у загробни свет у ком ћемо се коначно срести са онима који нас тамо већ чекају. Егзистенција је појава која претходи животу и следи после њега.

Мартин Пребуђила је избор песма сачинио из три збирке: *Симејрија врџилога*, *Моја џачна џривиђења* и *Мемоари џеска*. Штета што овај податак не можемо да прочитамо, ако не на насловној страни, где се то обично наводи, онда барем у импресуму, јер приређивање песничких збирки је ауторство које би требало нагласити у публикацији. Заваравајуће делују реченице из поговора и белешке са корица, према којима читалац може да помисли да је избор сачинио сâм аутор. У поговору Карол Хмел пише: „У предоченом избору као да је аутор према себи поступао изузетно критично – те је из обимног дела одабрао тек мали исечак...”, али његова констатација се односи на збирку *Вино с вулкана*, коју је приређивач Пребуђила касније допунио. У једном се са Хмелом сигурно можемо сложити, с обзиром на Даниловљево богато песничко дело – могло је бити далеко више песама, а уопште их није мало. Али такав је песник Данилов – несагледив, распричан а након свега тих, јер када књигу затворимо, осећамо се као у песми „Два континента коже”, „тихи као у апотеци.”